

szó, hogy Kipling ezt a világnézetet, filozófiát egy tetszetős mesébe ágyazza. Így ez a mese kiplingi viszonylatban utolsó kísérletet jelent annak az irodalmi értéknek a megmentésére, amelyet a polgári individualium dicsőítése szükségszerűen szétforgácsol, megsemmisít, ellop. Ezért A dzsungel könyve több mint kordokumentum, több, mint a fasiszta és expresszionista egyén és ezt az egyént dicsőítő világnézet kialakulása egy fokának példatára.

A könyv kiadásának nálunk is megvolt a létjogosultsága. Azzal, hogy nálunk már nincsenek meg a regényt létrehozó objektív és szubjektív feltételek, azzal, hogy felszámoltuk az imperialista gazdaságot, megsemmisítettük az erre felépülő, minőségileg új, kiplingi individualizmus világnézetét, lehetetlené tettük azt is, hogy ez a könyv a kiplingi individualizmus kézikönyve, a faszizmus felé vezető út egyengetője, a faszizmus tápanyaga legyen. Így ma már nálunk ez a könyv nem több, mint egy farkasok közt nevelkedett kisgyerek története, olyan kisgyereké, aki számíthat az egész olvasótábor — és nemcsak a Hófehérke olvasásából kinőtt olvasók — rokonszenvére. Nem több, mint érdekes mese, regény, mint az őserdők világának olyan művészi elénkvetítése, amilyenre csak Kipling képes.

Különben a könyv a Testvériség-Egység könyvkiadóvállalat eddig legszebb kivitelű és legszebben illusztrált könyveinek egyike.

B á l i n t István

Urbán János „Életjel“-e

Fiatal költő első jelentkezése mindig irodalmi esemény, még akkor is, ha nem lép föl nagy zajjal és kirobbanó tehetséggel az ismert

nevek közé. A költészet új mivésével való gyarapodás jelenti ezt az eseményt s ez úgy a literátort, mint az olvasót egyaránt érdekli. Minden egyes kis kötet azt az izgató kérdést ébreszti az emberben: mit is hozott az új poéta magával, mint kész művészi alkotást és milyen ígéretekkel biztatja a várakozót?

Urbán János költői neve nem ismeretlen előttünk, mégis ezekkel az érzésekkel vettem kezembe a könyvét. Szétszórva, itt, ott a lapokban nem egy versét olvastam már, voltak közöttük olyanok is, amelyek emlékezetembe vésődtek, de így, együtt egészen másképpen hat a termés: tisztább, teljesebb a kép és a versek mögött a ciklusok után határozottabban megjelenik a költő arca.

Urbán János munkásköltő. A falun ismerkedett meg az étellel és az irodalommal is. A munkás harcos élete ébresztette föl benne a költőt, a nyomtatott betű szeretete pedig az elhatározást, hogy elszegődjön az irodalomhoz. Nem véletlen ez a találkozás, hanem valóban mélyről jövő indítás szülte s nem is afféle kaland vagy divatos időöltés, mint ahogy az nagyon sok irodalombaráttal történni szokott, hogy a maga módján egy-két verssel „kirándul“ az irodalomba. Leginkább témái győznek meg erről s órála magáról a legtöbbit mondanak. Nem is azzal kezdte, hogy a maga külön örömeit és fájdalmait énekelje meg, csak azért, hogy versbe szője s onnan visszakapja újabb átélésre készen. Az „Én-költészet“ Urbánnál egészen háttérbe szorul; élményei is szerteágazóbb gyökérfetűek s oda vezetnek, ahonnan ma legtermékenyebben hat az ihletés. Nézzük csak magát a verseit: kis könyvét mindjárt azzal

A költő „Életjel“ című verseskötetét a Szubotcai Kultúregyesületek Szövetsége adta ki. Megjelent 1953 január havában az Irodalmi Klub gondozásában. A bevezető tanulmányt Juhász Géza írta az összegyűjtött versek elé.

kezdi, hogy a „munkások“-hoz fordul és hozzájuk szól. Ha jobban be-
lenézünk a verssorokba, akár a
„Beszéd a gyárban“, a „Mosónők
énekelnek“, a „Szőnyegszövő nő
éneke“, vagy a „Találkozás“ című
költeményéről van szó, érezzük és
látjuk is, hogy a költőnek nem a
szólam-költészet a fegyvere. Diva-
tos jelszó vagy éppen időszerű té-
ma nem igen indította meg, hogy
alkalmi rigmusokat zengjen. Ennél
sokkal többet akar: elmondani szé-
pen, egyszerű szavakkal azt, amit a
mélyből jövő munkás hozott magá-
val. A munkásköltőkhöz intézett
szólításából is ez árad:

„S itt vannak, az életet őrzik,
az akarat nagy útján jöttek,
de részei már az erdőnek
és az elmúlást megelőzik.“

A nép soraiból támadt költő egy-
szerű szavú. A valósághoz még hí-
vebb és eltéríthetlenebb marad,
ha csakugyan legfőbb témái a népi
gondok. A népi élet, amely szür-
kébb és látszatra egyhangúbb, mint
a poézis, mert a költészetet fenkölt
csengésében az ember mindig vala-
mi ünnepélyes dísznek képze-
li. Urbánt ilyen hatásadászatért vagy
a mesterdalnokok formaművésze-
tének játékos kiéléséért nem lehet
elmarasztalni, mert ilyen kedvte-
lései nincsenek. De lépésről-lépésre
kialakuló témagazdagsága mellett
határozottan rá kell mutatnunk ar-
ra, hogy igen gyakran, verseinek
legérzékenyebb fordulatainál ko-
moly formanehézségekkel küzd.
Hiányzik belőle a rutin, a verselés-
ben való bátor és finom füllel érző
otthonosság. Ennek híján olykor
ritmusérzéke is cserben hagyja,
nem követi nyomon az ütemek
verstani törvényeit, máskor meg
csupán a rím kedvéért olyan stró-
fák megformálásába téved, ame-
lyek érezhetően elpróziaiasítják a
verset.

Íme a példa:

„Most tőlünk új az erdőzúgás,
lombjukat tépi ezer veszély,
de a nyárvégi gazdag szemlén
tartalmat zeng a révbejutás.“

Ebben a versben (az erdőzúgástól
a révbejutásig) a képzettársítás
sem szerencsés és a hasonlat sem
kifejező, miért kellett akkor a vers-
szak zeneiségét megbontani? Vagy
azután a „Szőnyegszövő nő éneke“
ben három arányosan sima strofa
után így fejezi be a verset:

„És a k é s z b e c s o b b a n ő munka
viszi a szívem diadalútra,
hogy az estnek álmos vágya
fénylő csodám megcsodálja.“

A versindítás nyugodt és vala-
melyest kiegyensúlyozott tónusai
után az érthetetlen befejezés szin-
te bántóan hat. Itt a rím kedviért
és megint a szép szavakért fölál-
dozta az értelmet és a tiszta gondo-
latot azért, hogy poétikus legyen.

De lapozunk tovább a könyvben
a költő gondolatait kísérve. Az
„Inasok dalá“-ból megint kicseng a
prózai hang és, ha kissé megfigyel-
jük, elnyeli a ritmust: „S a lányok
ruháján dísz-rózsa mind a mi ked-
vünk csillogja“. Skandálva rímél
ez, de iskolás próbarím. Sokszor a
sorok között a végződésekből előre-
lép kisegítőnek (Míg illanó kedv-
ből ránk ugat az élet vénsége —
vagy — Ő a mának hervadt virága,
melyet nem tűznek kabátra), el is
foglalja a dallam helyét és mester-
kéltén kikerekíti a versszakot.
Ezekről a vers már nem igazi vers
s a választott téma bármennyire is
költői (mélyen szép például a „Ta-
lálkozás“ indulása a bokrok egysze-
rű, természetes hasonlatával, leg-
szebb darabja a könyvnek) formá-
baöntése így már nem lehet
poézis.

Urbán Jánosnak vannak költői
mondanivalói, az „Életjel“-ben épp
ezzel ragadott meg bennünket. Ha
nem is tartozik a termékeny líri-

kusok közé, akik egy-egy ihlet után tizével-százával írják a verseket, az utóbbi időben nem egy új verssel jelentkezett. De bármennyire is legyenek újak, témában forradalmiak és képekben gazdagok ezek a mondanivalók (nehány közülük érett formát kapott), ha a forma nehézségei gátolják s olykor szinte egészen lefékezik szabad szárnyalását, az igazi költői gondolat nem tud kifejeződésre jutni. A kötet címét is viselő verse „Életjel” már határozottabb, — Urbán szereti ezt a játékos formát —, de egyéni hangja, sajátos nyelve, amelynek muzsikája a tiszai tájról, a faluról és a családi körről szóló verseiben érvényesül, még nem forrott ki. Ami Csépenél már adottság és érettebb költeményekben már jelenvaló, az Urbánnál még csak ígéret. A nehezebben érő költők közé tartozik, mert munkásköltő még hatványozottabban is, mert a formáért folytatott harcát a tárgyismeretekért is meg kell vívnia. Tarsolyában hordja a reményt, az ígéretet: ez most biztatás számba is mehet. Az erő úgy szunnyad benne, mint hamu alatt a tűz, mely föllobbanásra készül, de nagyobb-arányú mű kellene hozzá, amely serkentené valami nagyobb vállalkozásra az egyszerű, halk kis versek helyett. A költőnél a nyugvópont jelenti a megakadást, egészen más fejlődésének természetrajza,

mint a prózairóé. Hevesebb izzásra van szüksége, hogy megjelenjen az a belső és külső hatóerő, amely föl-vágja majd a nyelvét. Erénye és pillanatnyi értéke költészetének, hogy erősen hatott rá a népdal és a népballada, de mintha valahogy kissé megtorpant volna ezeknél. Innen a naív hang nála és az a szűk skála, amely már-már egyformán cseng vissza igen sok verséből. Régebbi verseit olvasva, úgy tűnik, mintha ezektől egyetlen lépéssel sem jutott volna tovább, megmaradt volna az ismert szólam állandó ismételtetésénél s az élmény sem érzelemben, sem színben nem gazdagította volna költői hangszerét. Pedig az alkotó tűz, a dolgozók igazi arcáról szóló meggyőző erő csak így teremthet művészi formát, értelmes tiszta alakot.

Kétségtelen, sokban hozzásegítheti ehhez az „Életjel” árán szerzett „tűzkeresztség és természetesen, a belső fölismerés. Mert Urbán János nem torpant meg. Ha olykor el is hallgatott, mert elhallgattatta a visszhangtalanság, azért nem tette le a tollat. Tovább jutott: az „Ott-hon” című verse s e ciklusnak még jó néhány költeménye a jövőbe mutat. Csak egyéni hangját kell meg-
lelnie, azt a tiszai hangot, amelyet Adáról hozott, hogy megjelenjen előttünk igazi költői arca.

L é v a y Endre